

DOI: 10.21005/pif.2024.59.E-02

ARCHITECTS AND ARTISTS IN ONE ARCHITEKCI I ARTYŚCI W JEDNYM

Jan Kurek

Dr hab. inż. arch.

Author's Orcid number: 0000-0002-0853-5312

Professor emeritus of the Cracow University of Technology, Poland
Faculty of Architecture

Jerzy Silberring

Prof. dr hab.

Author's Orcid number: 0000-0002-4362-8362

Professor emeritus of the AGH, Cracow, Poland
Department of Analytical Chemistry and Biochemistry

ABSTRACT

Architecture is not just the technical execution of a project; it is at the same time the act of creating something new, so it has all the characteristics of art. After all, in addition to the form and construction itself, the architect analyzes and takes into account the surrounding landscape elements, colors, functionality and environmental aspects. Universities are aware of this process, and already in the entrance exam the prospective student must demonstrate the ability to draw freehand, thus a kind of bond between form, its functionality, aesthetics and art. Here we will focus on architects and their artistic achievements beyond their main professional interests, for the sake of emphasizing the need to express alternative aspects of their creativity - the need to externalize their artistic sensitivity and their own emotions related to it.

Key words: architecture, art, painting, structures.

STRESZCZENIE

Architektura to nie tylko techniczne wykonanie projektu; jest to jednocześnie akt tworzenia czegoś nowego, a więc posiada wszelkie cechy sztuki. Poza samą formą i konstrukcją, architekt analizuje i uwzględnia przecież otaczające elementy krajobrazu, kolorystykę, funkcjonalność i aspekty środowiskowe. Uniwersytety mają świadomość tego procesu i już na egzaminie wstępnym przyszły student musi wykazać się umiejętnością rysowania odręcznego, a więc swoistym spoiwem pomiędzy formą, jej funkcjonalnością, estetyką i sztuką. Tutaj skupimy się na architektach i ich osiągnięciach artystycznych wykraczających poza ich główne zainteresowania profesjonalne, dla podkreślenia potrzeby wyrażania alternatywnych aspektów ich kreatywności – potrzeby uzewnętrznienia swojej artystycznej wrażliwości i związanych z nią własnych emocji.

Słowa kluczowe: architektura, konstrukcje, malarstwo, sztuka.

1. INTRODUCTION

It happens that architects are also artists in other disciplines outside of their main profession. Here we will focus in particular on people who perceive painting as their hobby. Of course, such skills also comprise an important aspect of their creativity, often emphasizing their artistic achievements.

The space of art enters the space of architecture and vice versa. Hence, the projects of famous architects often propose functional spatial forms that significantly differ from typical architectural forms. These forms are rather individualized spatial sculptures intended to amaze the viewer, while at the same time being a modern icon - business card of a given place or city - e.g. the Eiffel Tower, Sydney Opera House, Sagrada Familia or the Palace of Culture and Science. It happens that there are artists, not architects, who triumphantly enter the world of architecture with their visions (Michelangelo, Hundertwasser, Nowosielski and many others). The artistic experiences of architects are often beneficially transferred to the search for individualized forms of their architectural projects.

A good example for the Introduction to this article might be Giovanni Lorenzo Bernini (1598-1680), a brilliant sculptor and also an architect of the Baroque era. We owe him a design and realization of many areas of Rome, among them St. Peter's Basilica and a colonnade in front of this church (Piazza San Pietro), as well as famous sculptures, such as "*The Extasy of St. Theresa*" (1647-1652), "*Apollo and Daphne*" (1622-1625) or the "*Rape of Proserpina*" (1621/22), and many fountains. The most prominent example of his work is perhaps the St. Peter's Baldachin (1623-1634) in the St. Peter Basilica. It is undoubtedly an intertwined combination of art and architecture. It is not surprising that being so talented, he was also a painter, creating mostly portraits, self-portraits and some religious art, e.g. "*St. Andrew and St. Thomas*" (ca. 1627). This is certainly the merge of art and architecture, which was also commented on in our previous work (Silberring 2023).

Undoubtedly, architects can also be artists in various disciplines. Here, we will focus on architects who are painters active outside of architectural design in the strict sense. In addition to individual artistic creations, to show and compare their skills, they organize various workshops and competitions. For example, the Association of Polish Architects, Warsaw Branch, regularly organizes exhibitions of paintings and graphics, and in 2023 it was already the 49th edition of this event (Spring Salon 2024). Another annual event of the SARP Wybrzeże Circle "Architects paint Kashubia" took place in Sopot (Architects...2019). Another group of architects took part in this year's integrative painting open air event at the castle in Dębno (open air 2024).

2. METHODOLOGY

The research problem discussed in the article requires adaptation of the appropriate research procedures. The most suitable methods here are: observational, individual case studies and intuitive analysis. Subsequent criticism of available sources may also be helpful. A certain advantage in the analysis of the research problem is the fact of personal activity in the sphere of artistic creativity (painting, photography) of the authors mentioned in this article.

An appropriate material was collected over many years and subjected to comparative analysis using the canons of European art, including architecture, based on the knowledge and practical experience of the authors. Jan Kurek – architect and watercolorist, collects in his archive reproductions of the works of other painting architects.

3. ARCHITECTS PAINTING ARCHITECTURE AND MORE

Perhaps the oldest Polish original edition collecting artists of various disciplines is (in free translation): the "*Polish Art. History of Architecture, Sculpture and Painting. From the oldest times to the present*" published in 1901 (Eds. Dr. X. Dettloff Szczęsny, Dr. Tatarkiewicz Władysław, Dr. Walicki Michał. Dr. Zahorska Stefanja., Wiedza o Polsce Eds. Warszawa 1901). This might be compared, on a local scale, to the famous book prepared by Giorgio Vasari "*The lives of famous painters, sculptors and architects*" (Vasari G. 1985); "*Żywoty najświetniejszych malarzy, rzeźbiarzy i architektów*"; PWN, Kraków 1985, tłum. K. Estreicher), though written ca. 450 years later. Vasari

claimed that "drawing is a father of three arts: architecture, sculpture and painting, it originates in the human mind (...) it corresponds to the shape or idea of the objects of nature, the most extraordinary in their phenomena (...) Drawing is nothing else than the visible expression and revelation of an idea created in the mind, and also of what others have invented or developed as an idea". (...) When the mind suggests apt and wise ideas, hands with many years of practice are able to show the excellence of art together with the knowledge of the artist (Vasari 1985).

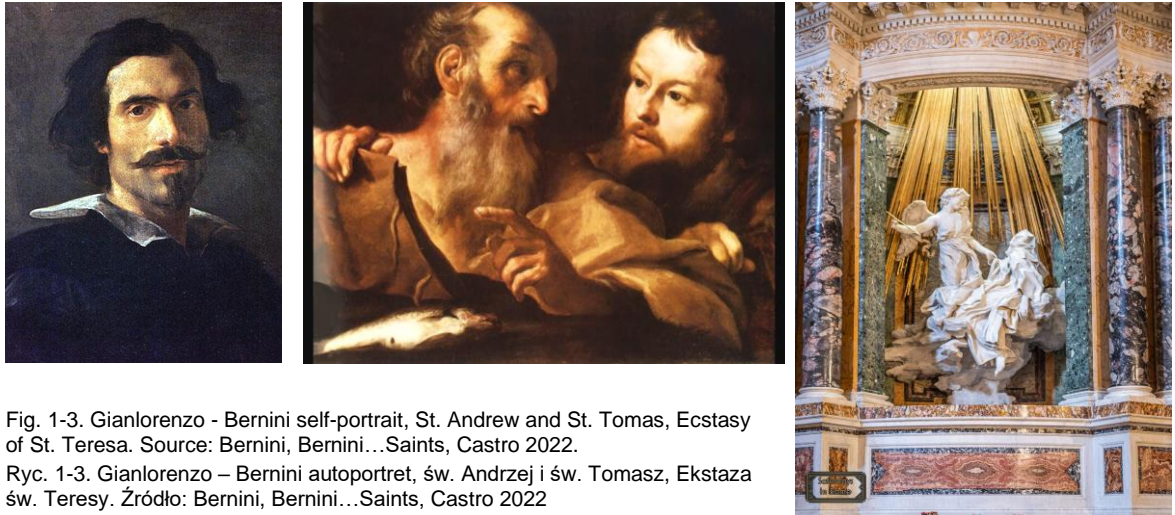

Fig. 1-3. Gianlorenzo - Bernini self-portrait, St. Andrew and St. Tomas, Ecstasy of St. Teresa. Source: Bernini, Bernini...Saints, Castro 2022.

Ryc. 1-3. Gianlorenzo – Bernini autoportret, św. Andrzej i św. Tomasz, Ekstaza św. Teresy. Źródło: Bernini, Bernini...Saints, Castro 2022

We should also recall here Charles-Édouard Jeanneret - Gris, widely known as Le Corbusier (1887-1965), the multitasking person and a pioneer of Modernism in architecture. One of his famous paintings is "The Open Hand" (1955) translated as the hand open to receive and to give (Fig. 4). This idea has turned into a sculpture installed at Chandigarh, the new capital city of the Punjab in India in 1964.

Fig. 4,5. Le Corbusier's "Open Hand" - sketch and realization in Chandigarh, India. Source: Le Corbusier 1964, Baalbeki - Flickr

Ryc. 4,5. Le Corbusier „Otwarta Dłoń” – szkic i realizacja w Chandigarh w Indiach. Źródło: Le Corbusier 1964, Baalbeki - Flickr

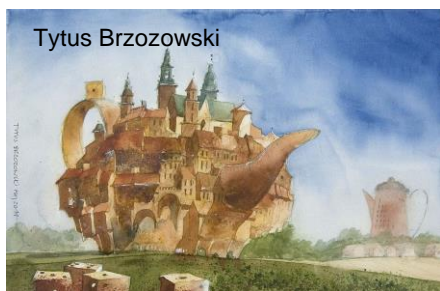
Adepts of architecture faculties, similarly to other fields and classical studies at art schools, demonstrate diverse predispositions - talents. Their perception of knowledge also varies. Majority does not grow above an "average market" and demands. Although this profession is considered "artistic", it should be treated as a craft, intended to meet the specific needs of the housing market and the construction market in general. In this context, we do not expect architects to have brilliant concepts of artistic visions, but rather to meet the requirements specified in the Construction Law and other industry regulations - so that a given facility meets specific technical conditions and provides the appropriate comfort and safety for the users.

The above may imply that architects do not really need sensitivity and artistic creativity. And yet there are exceptions here too – some architects devote a significant part of their creativity to typical artistic creations. This can be a kind of graphic analysis before final, strictly design decisions are made, but they can also constitute an additional ground for self-realization. This typically artistic creativity is sometimes presented individually or as collective exhibitions.

An original graphic sketch is often a synthesis of many thoughts and analyses conducted in the arduous design process - this is a feature of the best designers. Often, we can recognize individual creators by looking at their sketches. Good design sketches determine formal frames of the project. It is therefore, a kind of a backbone - both of the form, construction and the spatial arrangement of the whole. It somehow resembles functioning of the main motif - the basic melody line in jazz variations. This thesis can be confirmed by the realizations of leading architects.

An example of such joint activities can be the exhibition of the artworks by architects, employees of the Faculty of Architecture of the Kraków University of Technology, organized in 1994 at the Kraków SARP headquarters (by J. Kurek). It turned out that many teachers paint or draw with passion on their free time, and the confrontation of different techniques and artistic attitudes gives an invigorating impulse to both their authors – teachers and students.

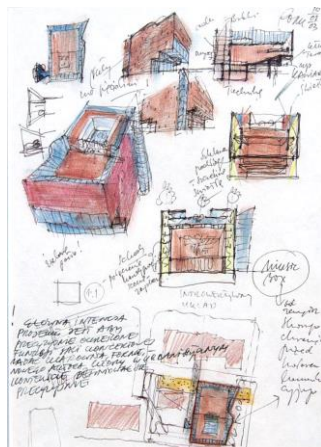
Tytus Brzozowski

Beata Malinowska-Petelenz

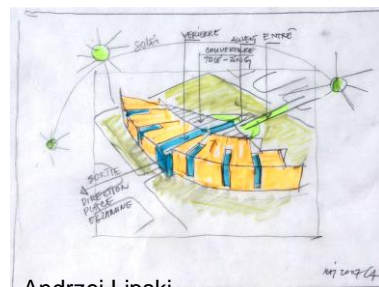
Anna Sołtysik

Romuald Loegler

Jan Kurek

Andrzej Lipski

Andrzej Trybulski

Maciej Miłobędzki

Fig. 6-13. Polish architects for Japan - examples of painting and graphic works (design sketches) donated to the auction at SARP in 2011. Source: reproductions from the archives of J. Kurek

Ryc. 6-13. Architekci polscy dla Japonii – przykłady prac malarskich i graficznych (szkice projektowe) przekazanych na aukcję w SARP w 2011 roku. Źródło: reprodukcje z archiwum J. Kurka

Before the current era of using technical designs and visualizing them as a need for design analysis and commercial presentations, in previous centuries design presentations were dominated by models and laboriously constructed paint-like perspectives and axonometries. These visualizations were helpful as a supplement to inventory documentation (also in archaeology) and for strictly design needs.

Fig. 19-21. Teodor Talowski (1857-1910) - design of his own tombstone, Cracow Kazimierz - watercolor, Winter Landscape - oil. Source: Nasza, Wikipedia/

Ryc. 19-21. Teodor Talowski (1857-1910) – projekt własnego nagrobku, Krakowski Kazimierz – akwarela, Krajobraz zimowy – olej. Źródło: Nasza, Wikipedia

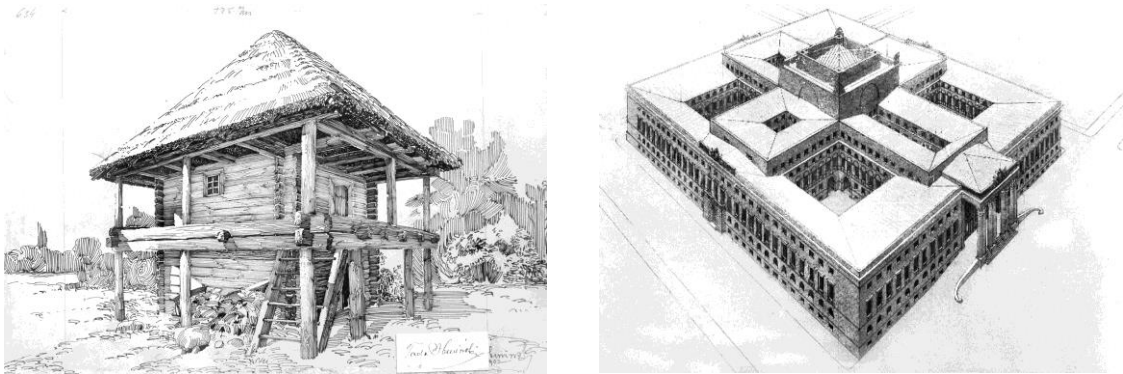

Fig. 22,23 Examples of visualizations made by Lviv architects: Tadeusz Obmiński - inventory of wooden granary (left), Marian Nikodemovich - axonometrics for the competition project. Source: Kurek 36/2018 p.301, Kurek 2012 p. 475

Ryc. 22,23. Przykłady wizualizacji wykonanych przez architektów lwowskich: Tadeusz Obmiński – inwentaryzacja drewnianego lamusa (po lewej), Marian Nikodemowicz – aksonometrii dla projektu konkursowego. Źródło: Kurek 36/2018 s. 301, Kurek 2012 s. 475

Fig. 24-26. Cracow architect Antoni Chrzanowski (1905-2000) drawings and watercolor of documentary value. Source: Kurek 1995

Ryc. 24-26. Krakowski architekt Antoni Chrzanowski (1905-2000) rysunki i akwarela o walorach dokumentacyjnych. Źródło: Kurek 1995

The architect who used his drawing skills in design with great success was undoubtedly Teodor Talowski (1953-1910). His work combined Art Nouveau, historical and modernist themes. Thanks to his talent and unbridled imagination, as well as the experiences gathered during several study

trips around Europe and Egypt, he created his own language of forms that inspired many architects of his time (fig. 19-21).

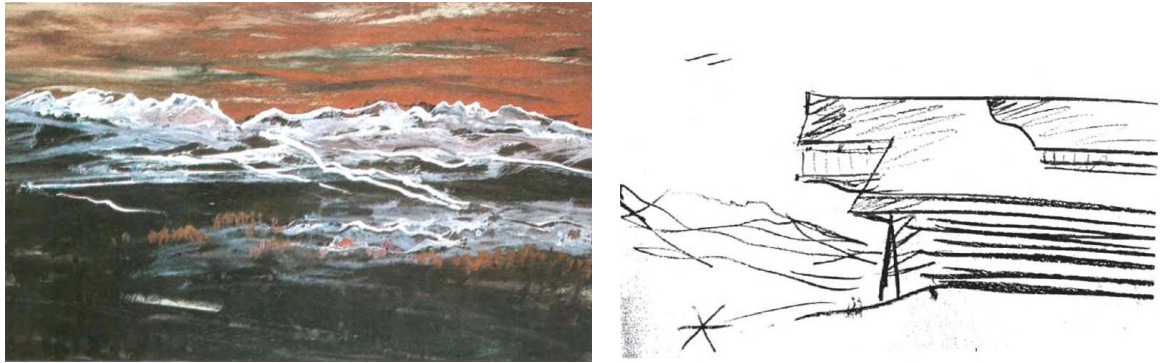

Fig. 27,28. Włodzimierz Gruszczyński (1906-1973) - watercolor inspirations and sketch of forms for Podhale. Source: Kosinski 2017

Ryc. 27,28. Włodzimierz Gruszczyński (1906-1973) – inspiracje akwarelowa i szkic form dla Podhala. Źródło: Kosiński 2017

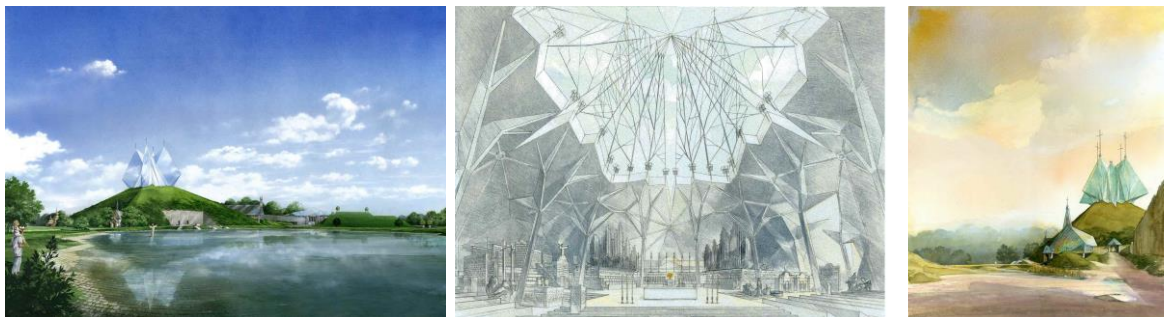

Fig. 29-31. Marek Budzyński (b. 1939) - visualizations for the competition design for the Temple of Divine Providence in Warsaw. Source: Budzyński M., 2000

Ryc. 29-31. Marek Budzyński (ur. 1939) – wizualizacje do projektu konkursowego na Świątynię Opatrzności Bożej w Warszawie. Źródło: Budzyński M., 2000

5. ARTISTIC CREATIVITY AND TEACHING

In the pre-internet era, skillful communication in teaching architecture was of paramount importance. Stanisław Noakowski (1867-1928) acquired this skill while studying at the Imperial Academy of Fine Arts in St. Petersburg and teaching at the Moscow School of Painting, Sculpture and Architecture. In 1919, he was appointed professor at the Warsaw University of Technology and, teaching the history of modern architecture, became one of the most popular and respected lecturers. His drawing talents were supported by his knowledge of the European architecture, acquired during his travels across Europe as part of a scholarship from the St. Petersburg Academy (Fig.32-35)..

In Kraków, at the Faculty of Architecture of the University of Technology, and thanks to his television appearances, including series entitled "Using feather and coal" with the lectures of Wiktor Zin (1925-2007) gained nationwide popularity. Like Noakowski, Zin illustrated live the beauty of the structure and form of historical architecture with his hand drawings. Apart from teaching, he held the position of a Deputy Minister of Culture and Art and was also the creator of stage designs for plays and operas, the author of works of art (watercolors and pastels) and numerous hand-illustrated publications (fig. 36-38).

Fig. 32-35. Stanislaw Noakowski (1867-1928) - sketches for lectures on the history of architecture. Source: Kolekcja, Aukcja 51, Wikipedia, Rysunki
 Ryc. 32-35. Stanislaw Noakowski (1867-1928) – szkice do wykładów z historii architektury. Źródło: Kolekcja, Aukcja 51, Wikipedia, Rysunki

2000 rok

Fig. 36-38 Wiktor Zin (1925-2007) - illustrations for lectures on the history of architecture. Source: Zin, Krakowski
 Ryc. 36-38. Wiktor Zin (1925-2007) – ilustracje do wykładów z historii architektury. Źródło: Zin, Krakowski

6. THE WORK OF ARCHITECTS OUTSIDE ARCHITECTURE

Finally, artistic talents allow some architects to earn money outside their learned profession. There are known cases of people running "drawing schools" that prepare candidates for entrance exams to architectural studies. However, it is pathological for such "schools" to be run by full-time employees of architecture faculties. Others support themselves by selling their works of art and running paid courses, open air events and art workshops.

Fig. 39-42 Victor Zin - watercolors and commercial pastels. /source: Zin (left), Krakowski
 Ryc. 39-42. Wiktor Zin – akwarele i pastele komercyjne. /źródło: Zin (z lewej), Krakowski

Fig. 43-46, Zdzisław Beksiński - dark architectural visions and mural with his figure in Warsaw. Source: Boszart.pl, Beksiński, Galeria..., Beksiński 2024/

Ryc. 43-46, Zdzisław Beksiński – mroczne wizje architektoniczne i mural z Jego postacią w Warszawie. Źródło: Boszart.pl..., Beksiński, Galeria..., Beksiński 2024/

Małgorzata Szostek-Pochroń
źródło/source: J.Kurek archive
/z archiwum J. Kurka

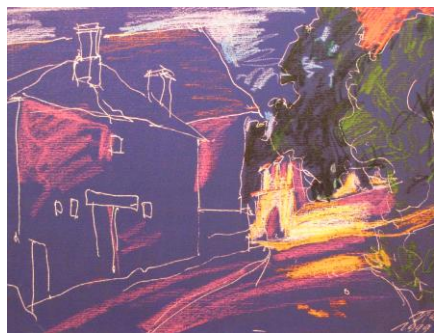
Agata Bonenberg 2012
źródło/source: Bonenberg

Beata Malinowska-Petelenz
Poster for the exhibition in Krosno /
Plakat do wystawy w Krośnie

Dariusz Kozłowski
Źródło/source: W świecie 2011.

Jeremi Królikowski
Źródło/source: J.Kurek archive
z archiwum J. Kurka

Piotr Patoczka
Źródło/source: Patoczka

Fig. 50-52. Painting works of architects outside of architecture.
Ryc. 50-52. Twórczość malarska architektów poza architekturą.

Jan Kurek
Źródło/source: J.Kurek archive
/z archiwum J. Kurka/

Krzysztof Ludwin
Źródło/source: Ludwin

Ewelina Maliborska-Patkowska
Źródło/source: Maliborska

Fig. 53-55. Painting works of architects outside of architecture.

Ryc. 53-55. Twórczość malarska architektów poza architekturą.

7. SUMMARY AND CONCLUSIONS

Architecture and art have always been an integral part of human culture and history, regardless of the era or region. Just as architecture has inspired artists, so too have the works of painters and sculptors often inspired architects. It is believed that the marriage of painting and architecture is very old, to the point that one can see Italian frescoes from the 1st century BC, intended to imitate marble columns of buildings (Martinelli 2022). This mixing, a kind of contamination, of the mutual influences of painting, sculpture, as well as other visual arts (e.g. electronic) and architecture sometimes offers a new quality. The connections between painting and architecture have been especially noticeable since antiquity, through the Middle Ages, modern times and up to the present day. These mutual influences or "contaminations" (Martinelli 2022) could perhaps be more accurately described as a synergy, that is, action/cooperation resulting in greater or new effects than the action of individual components. However, this requires the appropriate sensitiveness of the creators of architecture, painting or sculpture. Michelangelo Buonarroti, Raffaello Sanzio or Filippo Brunelleschi were simultaneously involved in painting, sculpture and architecture. This integration of arts has been fruitful for each of them.

Architecture can be found in many paintings and illuminations. Initially, it was only a background, and since the Renaissance, it served to emphasize the perspective and depth of the image. Since the 16th century, Western art has developed painting where the exclusive motif of which was architecture (Martinelli 2022). In paintings and graphics, architecture also has a symbolic meaning, illustrating specific ideas (later appeared in projects), as in the "architectural" paintings by Dariusz Kozłowski, or revealing the state of mind of the author conveyed to the observer - the recipient. This can be a message of good emotions - as in case of Nikifor (Epifaniusz Drowniak 1895-1968) or "dark" - as, for example, in the works by Zdzisław Beksiński.

Fig. 56-58 Architecture in the paintings of Nikifor - Epifaniusz Drowniak (1895-1968 - non-professional painter. Source: Nikifor 2018, Nikifor...MagazynSztuki (on the right)

Ryc. 56-58. Architektura w obrazach Nikifora – Epifaniusza Drowniaka (1895-1968 – malarza nieprofesjonalnego. Źródło: Nikifor 2018,-Nikifor...MagazynSztuki (po prawej)

And here the question arises: how many of today's architects present a similar quality of their work? Looking around, we notice outstanding works, but also many architectural realizations that do not arouse positive impressions/feelings. This, however cursory, review of the painting works of Polish architects, both those who are active and those who are currently devoted exclusively to painting, has a positive resonance. It is therefore pleasing that, despite the widespread invasion of electronic media, architects have saved the need and ability to convey their own impressions and emotions, which they want to share with others. The rest, as has been the case for centuries, focus their activity on strictly designing work, for better or worse.

ARCHITEKCI I ARTYŚCI W JEDNYM

1. WSTĘP

Zdarza się, że architekci są także artystami w innych dyscyplinach poza ich głównym zawodem. Tutaj szczególnie skupimy się na osobach, które malowanie traktują jako swoje hobby. Oczywiście takie umiejętności stanowią również ważny aspekt ich kreatywności, często podkreślając ich osiągnięcia artystyczne.

Przestrzeń sztuki wkracza w przestrzeń architektury... i odwrotnie. Stąd często realizacje znanych architektów proponują użytkowe formy przestrzenne znacznie odbiegające od typowych form architektonicznych. Formy te to raczej zindywidualizowane przestrzenne rzeźby mające zadziwić widza, będąc zarazem współczesną ikoną-wizytówką danego miejsca czy miasta – np. wieża Eiffla, opera w Sydney, Sagrada Familia czy Pałac Kultury i Nauki. Zdarza się, że to artyści a nie architekci tryumfalnie wkraczają ze swoimi wizjami do świata architektury (Michał Anioł, Hundertwasser, Nowosielski czy wielu innych). Artystyczne doświadczenia architektów często są z korzyścią przenoszone do poszukiwań zindywidualizowanych form ich projektów architektonicznych.

Dobrym przykładem ilustrującym tezę tego artykułu może być Giovanni Lorenzo Bernini (1598-1680), genialny rzeźbiarz, a także architekt epoki Baroku. Zawdzięczamy mu projekt i realizację wielu fragmentów Rzymu, w tym Bazylikę Św. Piotra i kolumnadę przed tym kościołem, a także słynne rzeźby, takie jak „Ekstaza Św. Teresy”, „Apollo i Daphne” lub „Gwałt Proserpiny” oraz wiele fontann. Nic dziwnego, że będąc tak utalentowanym, był także malarzem, tworzącym głównie portrety, autoportrety i motywy religijne, np. „Św. Andrzej i Św. Tomasz”. Najbardziej spektakularnym przykładem jego pracy jest być może Baldachim Św. Piotra w Bazylice Św. Piotra. Jest to niewątpliwie łączenie sztuki i architektury, która również została skomentowana w naszej poprzedniej pracy (Silberring 2023).

Niewątpliwie więc architekci mogą być również artystami w różnych dyscyplinach. Tutaj skupimy się na architektach, którzy są malarzami aktywnymi poza projektowaniem architektonicznym *sensu stricto*. Oprócz indywidualnych kreacji artystycznych, aby pokazać i porównywać swoje umiejętności, organizują różne warsztaty i konkursy. Przykładowo Stowarzyszenie Architektów Polskich, Oddział w Warszawie, regularnie organizuje wystawy obrazów i grafiki, a w 2023 r. była to już 49. odsłona tego wydarzenia (Salon Wiosenny 2024). Kolejna doroczna impreza Koła SARP Wybrzeże „Architekci malują Kaszuby” odbyła się w Sopocie (Architekci...2019). Inna grupa architektów wzięła udział w tegorocznym integracyjnym plenerze malarskim na zamku w Dębnie (plener 2024).

2. METODOLOGIA

Podjęty w artykule problem badawczy wymaga przyjęcia adekwatnych dla niego metod badawczych. Właściwe są tu przede wszystkim metody: obserwacyjna, studium indywidualnych przypad-

ków i analiza intuicyjna. Pomocna może być także ewentualna krytyka dostępnych źródeł. Pewnym atutem w analizach problemu badawczego jest fakt osobistej aktywności w sferze twórczości artystycznej (malarstwo, fotografia) autorów niniejszego artykułu.

Materiał porównawczy gromadzony był przez wiele lat i poddany analizie porównawczej z kanonami sztuki europejskiej, w tym architektury, w oparciu o wiedzę i praktyczne doświadczenie autorów.

3. ARCHITEKCI MALUJĄCY I NIE TYLKO

Prawdopodobnie najstarszym polskim oryginalnym wydaniem gromadzącym artystów różnych dyscyplin jest (w wolnym tłumaczeniu): „Sztuka Polska. Historia Architektury, Rzeźby i Malarstwa. Od Czasów Najdawniejszych do Współczesności”, opublikowana w 1901 r. (Oprac. Dr. X. Dettloffa Szczęsnego, Dr. Tatariewiczza Władysława, Dr. Walickiego Michała. Dr. Zahorskiej Stefani. Warszawa 1901, Wydawnictwo "Wiedza o Polsce"). Można ją porównać, w skali lokalnej, do słynnej książki przygotowanej przez Giorgio Vasariego „Żywoty Sławnych Malarzy, Rzeźbiarzy i Architektów” (tłum. K. Estreicher), choć napisana została ok. 450 lat wcześniej. Vasari głosił, że „rysunek jest ojcem trzech sztuk: architektury, rzeźby i malarstwa, bierze swój początek w ludzkim umyśle (...) odpowiada on kształtowi albo idei przedmiotów natury, najdziwniejszej w swoich zjawiskach (...) Rysunek nie jest niczym innym jak widocznym wyrażeniem i objawieniem pomysłu stworzonego w umyśle, a także tego co inni wymyślili lub opracowali jako ideę”. (...) Kiedy umysł nasuwa trafne i mądre pomysły, ręce mające wiele lat praktyki, są w stanie okazać znakomitość sztuki razem z wiedzą artysty... (Vasari 1985).

Można tu również wspomnieć Charles'a-Édouarda Jeannereta-Grisa, powszechnie znanego jako Le Corbusier (1887-1965), człowieka wszechstronnie utalentowanego i pioniera modernizmu w architekturze (Flora 2004). Jednym z jego słynnych obrazów jest „The Open Hand” (1955), tłumaczone jako ręka otwarta do przyjmowania i dawania (ryc. 4). Pomysł ten przekształcił się w rzeźbę zainstalowaną w Chandigarh, nowej stolicy Pendżabu w Indiach w 1964 roku.

Adepci wydziałów architektury, podobnie jak to ma miejsce w innych dziedzinach i w klasycznych studiach na uczelniach artystycznych, wykazują zróżnicowane predyspozycje - talenty. Także ich percepcja wiedzy bywa różna... Większość nie wyrasta ponad „rynkową przeciętność” i wymagania. Więc choć uważa się ten zawód za „artystyczny” to jednak należałoby go traktować jako rzemiosło, mające realizować konkretne zapotrzebowanie rynku mieszkaniowego i ogólnie rynku budowlanego. W tym kontekście nie oczekujemy od architektów błyskotliwych koncepcji wizji plastycznych, a raczej spełnienie wymogów określonych w Prawie Budowlanym i w innych przepisach branżowych – tak by dany obiekt spełniał określone warunki techniczne i zapewniał właściwy komfort użytkowania i bezpieczeństwa użytkownikom.

Z powyższego mogłoby więc wynikać, że wrażliwość i twórczość plastyczna właściwie nie jest architektom potrzebna. A jednak i tu są wyjątki; niektórzy architekci znaczną część swojej twórczości przeznaczają na typowo artystyczne kreacje. Mogą one być swoistą analizą graficzną przed ostatecznym podjęciem decyzji stricte projektowych, ale mogą także stanowić dodatkową płaszczyznę samorealizacji. Ta typowo plastyczna twórczość czasami bywa prezentowana indywidualnie lub w ekspozycjach zbiorowych.

Autorski szkic graficzny to niejednokrotnie synteza wielu przemyśleń i analiz prowadzonych w żmudnym procesie projektowania – to cecha najlepszych projektantów. Często już w samych szkicach można rozpoznać poszczególnych ich twórców. Dobre koncepcyjne szkice projektowe wyznaczają formalne ramy projektu. Jest to więc swoisty kręgosłup - tak budowy formy jak i konstrukcji oraz układu przestrzennego całości. Przypomina to nieco funkcjonowanie głównego motywu - podstawowej linii melodycznej w „wariacjach” jazzowych. Tezę tą potwierdzają realizacje czołowych architektów.

Przykładem takich wspólnych działań może być zorganizowana w 1994 roku w krakowskiej siedzibie SARP (przez J. Kurka) wystawa twórczości plastycznej architektów – pracowników Wydziału Architektury Politechniki Krakowskiej. Okazało się, że wielu dydaktyków w czasie wolnym z pasją

maluje lub rysuje, a konfrontacja różnych technik i artystycznych postaw daje ożywczy impuls tak ich autorom-dydaktykom jak i studentom.

Inną okazją do artystycznych konfrontacji była zorganizowana w 2011 roku przez SARP aukcja charytatywna „Architekci polscy dla Japonii”. Kilkudziesięciu polskich architektów przekazało swoje prace plastyczne (łącznie 72) na ww. aukcję, a dochód został przekazany na rzecz ofiar tsunami, które uszkodziło m.in. elektrownię jądrową w Fukushima. Aukcja była więc swoistym przeglądem wielu postaw artystycznych realizowanych różnymi technikami, oceniającymi byli licytujący poszczególne dzieła kupujący. „Na aukcję trafiły bardzo różne prace – począwszy od szkiców koncepcyjnych projektów zrealizowanych lub studialnych, przez wizualizacje projektów, po rysunki i malarstwo studyjne oraz plenerowe. Uzupełnienie stanowiły rzeźba i fotografia” (Kurek 2011).

4. RANGA SZKICU KONCEPCYJNEGO I WIZUALIZACJI PROJEKTU

Indywidualność i talent architekta-twórcy może również pomóc w pozyskaniu przychylności inwestora-zleceniodawcy projektu, bowiem umiejętna i przekonująca prezentacja nieraz zdecydować może o jego ostatecznej akceptacji. Okazuje się, że autorskie szkice i odręczne wizualizacje mogą skutecznie konkurować z prezentacjami konstruowanymi z użyciem specjalistycznych programów komputerowych.

Przed obecną erą wykorzystania w opracowaniu projektów technicznych i ich zwizualizowania na potrzeby analiz projektowych i komercyjnych prezentacji, w poprzednich wiekach dominowały prezentacje projektowe w modelach oraz żmudnie konstruowanych perspektywach „malarskich” i aksonometriach. Wizualizacje te były pomocne jako uzupełnienie dokumentacji inwentaryzacyjnych (także w archeologii) oraz dla potrzeb stricte projektowych.

Architektem, który z dużym powodzeniem wykorzystywał swoje umiejętności rysunkowe w projektowaniu, był niewątpliwie Teodor Talowski (1953-1910). Jego twórczość łączyła wątki secesyjne, historyczne i modernistyczne. Dzięki talentowi i niekiesznej fantazji, a także doświadczeniom gromadzonym w trakcie kilku podróży studialnych po Europie i Egipcie, stworzył własny język form inspirowany wielu architektów jego czasów (Ryc. 19-21).

5. TWÓRCZOŚĆ PLASTYCZNA A DYDAKTYKA

W erze przed internetowej umiejętny przekaz w nauczaniu architektury miał kapitalne znaczenie. Tą umiejętnością posiadał studiując na Cesarskiej Akademii Sztuk Pięknych w Petersburgu i ucząc w Moskiewskiej Szkole Malarstwa, Rzeźby i Architektury Stanisław Noakowski (1867-1928). W 1919 roku otrzymał profesurę na Politechnice Warszawskiej a ucząc historii architektury nowożytny stał się jednym z najpopularniejszych i najbardziej cenionych wykładowców. Jego talenty rysunkowe poparte były znajomością architektury europejskiej zdobytą podczas podróży po Europie w ramach stypendium Akademii Petersburskiej (Ryc. 32-35).

W Krakowie, na Wydziale Architektury Politechniki, a dzięki występom telewizyjnym m.in. w audycjach pt. Piórkiem i węglem, ogólnopolską popularność zyskały wykłady Wiktora Zina (1925-2007), który – podobnie jak Noakowski – odręcznymi rysunkami ilustrował piękno konstrukcji i formy architektury historycznej. Oprócz prowadzenia dydaktyki pełnił m.in. funkcję wiceministra Kultury i Sztuki, a także był twórcą scenografii do spektakli i oper, autorem prac plastycznych (akwarele i pastele) oraz licznych, własnoręcznie ilustrowanych publikacji (Ryc. 36-38).

6. TWÓRCZOŚĆ ARCHITEKTÓW POZA ARCHITEKTURĄ

Wreszcie talenty plastyczne pozwalają części architektów na zarobkowanie poza wyuczonym zawodem. Znane są więc przypadki osób prowadzących „szkoły rysunku” przygotowujące do egzaminów wstępnych kandydatów na studia architektoniczne. Patologią jednak jest prowadzenie takich „szkół” przez etatowych pracowników wydziałów architektury. Inni utrzymują się ze sprzedaży

swoich dzieł plastycznych oraz prowadzenia odpłatnych kursów, plenerów i warsztatów plastycznych.

7. PODSUMOWANIE I WNIOSKI

Architektura i sztuka od zawsze stanowiły integralną część ludzkiej kultury i historii – niezależnie od epoki czy regionu. Tak jak architektura inspirowała artystów, tak i wielokrotnie dzieła malarzy czy rzeźbiarzy inspirowały architektów. Uważa się, że: mariaż malarstwa i architektury jest bardzo stary, do tego stopnia, że można zobaczyć włoskie freski z I wieku p.n.e., mające imitować marmurowe kolumny budynków. (Martinelli 2022). To przemieszanie – swoista kontaminacja – wzajemnych wpływów malarstwa, rzeźby, a także innych sztuk wizualnych (np. elektronicznych) i architektury daje nieraz nową jakość. Zwłaszcza związki malarstwa i architektury zaznaczają się wyraźnie już od starożytności, przez średniowiecze, czasy nowożytne aż do współczesności. Te wzajemne wpływy – „zanieczyszczenia” (Martinelli 2022) można by chyba trafniej określić jako synergę, czyli działanie/współdziałanie owocujące większymi lub nowymi efektami niż pojedyncze działania składowe. Wymaga to jednak odpowiedniej wrażliwości twórców architektury, malarstwa czy rzeźby... Michał Anioł (Michelangelo Buonarroti), Rafael Santi (Raffaello Sanzio) czy Filippo Brunelleschi zajmowali się jednocześnie malarstwem, rzeźbą i architekturą. Ta integracja sztuk owocowała w każdej z nich.

Architekturę znajdujemy w wielu obrazach i iluminacjach. Początkowo była tłem, a od renesansu służyła podkreśleniu perspektywy i głębi obrazu, Od XVI wieku w sztuce Zachodu rozwinęło się malarstwo, którego wyłącznym motywem była architektura (Martinelli 2022). W malarstwie i grafice architektura miewa także znaczenie symboliczne, obrazujące określone idee (materializowane później w projektach), jak w obrazach „architektonicznych” Dariusza Kozłowskiego, bądź odsłaniające stan umysłu autora przekazywany obserwatorowi – odbiorcy. Może to być przekaz emocji dobrych – jak u Nikifora (Epifaniusz Drowniak 1895-1968) lub „mrocznych”, jak np. w pracach Zdzisława Beksińskiego.

I tu rodzi się pytanie: ilu dzisiejszych architektów prezentuje podobną jakość swojej twórczości? Rozglądając się wokół zauważamy dzieła wybitne, lecz także wiele realizacji architektury niebudzącej wrażeń/odczuć pozytywnych...

Ten, jakże pobieżny, przegląd malarskiej twórczości polskich architektów – tych czynnych i tych oddających się dziś wyłącznie malarstwu, ma jednak wydźwięk pozytywny. Cieszy więc, że pomimo powszechnie obecnej inwazji mediów elektronicznych przetrwała jednak w architektach potrzeba i zdolność do autorskiego przekazu wrażeń i emocji, którymi chcą się dzielić z innymi. Pozostali, jak to się dzieje od wieków, swą aktywność skupiają na lepszej lub gorszej pracy stricte projektowej.

BIBLIOGRAPHY

- Architekci malują Kaszuby, SARP Wybrzeże – Dworek Sierakowskich, Sopot 2019. https://galeria-essey.pl/1042,Architekci_maluja_Kaszuby (Accessed: 16.08.2024)
- Aukcja 51, Stanisław Noakowski, Brama parkowa, w: <https://desa.art.pl/index.php?pozycja=11516> (Accessed: 16.08.2024)
- Baalbeki, Broandened horizon – panoramas stitches and wide angles, <https://www.flickr.com/photos/baalbeki/albums/72157617986932975/> (Accessed: 16.08.2024)
- Beksiński Z. – samotny jeździec, <https://www.weranda.pl/sztuka-zycia/artysci/samotny-jezdziec> Accessed: 16.08.2024)
- Beksiński Z. patrzy na Służew, 2024, <https://www.ztm.waw.pl/informacje-prasowe/2024/07/22/zdzislaw-beksinski-patrzy-na-sluzew/> (Accessed: 16.08.2024)
- Bernini J.L., Self Portrait, w: <https://wikioo.org/pl/paintings.php?refarticle=AQTR25&titlepainting=Self+Portrait&artistname=Gian+Lorenz+o+Bernini&order=buyimg&cur=usd>

- Bernini J.L., Saints Andrew and Thomas, w: <https://www.nationalgallery.org.uk/paintings/gian-lorenzo-bernini-saints-andrew-and-thomas> (Accessed: 16.08.2024)
- Bidding for *The Open Hand*, Le Corbusier has ended, <https://www.artsy.net/artwork/le-corbusier-the-open-hand-5> (Accessed: 16.08.2024)
- Bonenberg A., obrazy na blogu, w: <http://100paesaggi.blogspot.com/2012/05/genova-industrial-port-finally.html> (Accessed: 16.08.2024)
- Boszarz.pl – malarstwo polskie_Zdzisław Beksiński... (Accessed: 16.08.2024)
- Castro B., The well known statues by Bernini in Rome are amazing, 2022, <https://www.saturdaysinrome.com/blog/well-known-statues-of-bernini/> (Accessed: 16.08.2024)
- Flora S., *Le Corbusier. Architect and Feminist*, John Wiley & Sons, England 2004.
- Galeria Beks, Zdzisław Beksiński – obraz AE72, w: <https://beks.pl/produkt/zdzislaw-beksinski-obraz-ae72/> (Accessed: 16.08.2024)
- Kitowska-Łysiak M., Nikifor, 2005, w: <https://culture.pl/pl/tworca/nikifor> (Accessed: 16.08.2024)
- Kolekcja Sztuki Dawnej, Muzeum Sztuki w Łodzi, w: <https://zasoby.msl.org.pl/arts/view/7962> (Accessed: 16.08.2024)
- Kosiński W., Węclawowicz T., Włodzimierza Gruszczyńskiego kreacje, projekcje, utopie, Oficyna Wydawnicza AFM, Kraków 2017.
- Krakowski Dom Aukcyjny, XXVIII Aukcja Dzieł Sztuki – Wiktor Zin, 2023, w: <https://krakowskidomaukcyjny.pl/artysta/wiktor-zin/> (Accessed: 16.08.2024)
- Kurek J., Antoni Chrzanowski, Fundacja Judaica, katalog wystawy, Kraków 1995.
- Kurek J., Architektura drewniana w badaniach Tadeusza Obmińskiego, *Space & form / Przestrzeń i Forma* 36/2018
- Kurek J., Polscy architekci dla Japonii, kwartalnik *Archivolta* 3/2011
- Kurek J., Stanisław Niemczyk i jego filozofia architektury, *Space & form / Przestrzeń i Forma* 38/2018
- Kurek J., Twórczość a potrzeby idealne – Projekty lwowskiego architekta Mariana Nikodemowicza, *Space & form / Przestrzeń i Forma* 17/2012
- Kurek J., W poszukiwaniu Piękną, w: materiały Ogólnopolskiej Konferencji Naukowej PAN . *Architektura, Miasto Piękno*, t. 2, Oficyna Wydawnicza AFM, Kraków 2021
- Le Corbusier, *The open hand*, 1964. <https://www.artsy.net/artwork/le-corbusier-the-open-hand-5> (Accessed: 16.08.2024)
- Ludwin K., Galeria autorska, w: <https://www.ludwin.pl/wiecej.php?oid=36&p=akwarela&lang=pl> (Accessed: 16.08.2024)
- Maliborska-Patkowska E, O mnie, <https://www.art-desk.pl/contact> (Accessed: 16.08.2024)
- Martinelli O.G., Architektura uchwycona przez sztukę, *Antmajeur Magazine*, 2022, <https://www.artmajeur.com/pl/magazine/5-historia-sztuki/architektura-uchwycona-przez-sztuke/331957> (Accessed: 16.08.2024)
- Nasza historia. Teodor Talowski i jego bajkowa architektura, 2015. w: <https://dziennikpolski24.pl/nasza-historia-teodor-talowski-i-jego-bajkowa-architektura/ar/3840271> (Accessed: 16.08.2024)
- Nikifor Krynicki, *MagazynSztuki.pl*, w: <https://br.pinterest.com/pin/259027416053143449/> (Accessed: 16.08.2024)
- Nikifor Krynicki (2018) – życie i twórczość, w: <https://www.slideshare.net/slideshow/nikifor-krynicki/100880952> (Accessed: 16.08.2024)
- Patoczka P., Biogram, w: *ARTBAY – Krakowski Magazyn Sztuki*; <https://artbay.pl/artists/piotr-patoczka/> (Accessed: 16.08.2024)
- Plener na Zamku w Dębnie, 2024: <https://www.starnowa.tv/2024/05/28/plener-na-zamku-w-debnie/> (Accessed: 16.08.2024)
- Poczobut J., *Architectural sketches*, 2015. <https://www.behance.net/gallery/23892149/architectural-sketches> (Accessed: 16.08.2024)
- Rysunki Stanisława Noakowskiego w Muzeum Narodowym w Warszawie, <http://www.pinakoteka.zascianek.pl/Noakowski/Index.htm> (Accessed: 16.08.2024)

- Salon Wiosenny, Koło Plener SARP Warszawa 2024, <https://koloplener.sarp.warszawa.pl/wystawy-sarp/> (Accessed: 16.08.2024)
- Silberring J., Kobiety malarki i architektura w obrazach, Space & form / Przestrzeń i Forma 54/2024
- Silberring J., Motywy architektoniczne w malarstwie; wybrane zagadnienia, Space & form / Przestrzeń i Forma 55/2023
- Świątynia Opatrzności Bożej Wilanów, Warszawa, <http://mbarch.pl/category/architektura/page/52/> (Accessed: 16.08.2024)
- Vasari G., Żywoty najslawniejszych malarzy, rzeźbiarzy i architektów, t. 1, PWN Warszawa–Kraków 1985.
- W świecie fikcji, opery, wspaniałego kłamstwa i betonu, <https://architekturabetonowa.pl/aktualnosci/1257/w-swiecie-fikcji-opery-wspanialego-klamstwa-i-betonu/> (Accessed: 16.08.2024)
- Zin W. – Piórkiem i Węglem – w BWA w Pile, 2023, <https://www.dzienniknowy.pl/galeria/83,wiktor-zin-piorkiem-i-weglem-w-bwa-w-pile> (Accessed: 16.08.2024)

AUTHOR'S NOTE

Jan Kurek – The author deals with historical and contemporary wooden and masonry architecture. For more than 40 years he taught Building Construction and Building Materials at the faculties of architecture in Cracow. He was a scientific supervisor of the Student Scientific Circle, among others, documenting monuments of wooden architecture in Poland, Ukraine and Russia. He publishes articles on historical and contemporary wooden architecture, as well as analyses and opinions on the quality of forms in contemporary architecture. He was editor-in-chief of the national quarterly Archivolta. He is a member of the Future of Religious Heritage association. He is the author of numerous exhibitions of watercolor paintings and photographs.

Jerzy Silberring – The author is a full professor at the AGH University of Krakow. His research is focused on biochemistry, neurosciences, neuropharmacology of drug dependence. He also teaches art history. The latter is an original initiative to educate students about art forgery and analytical techniques to discover counterfeits. Additionally, a course on various diseases shown in art objects and their biochemical background, is dedicated to medical students. The author spent over ten years of his research in Sweden and has published ca. 250 scientific papers, including edition of books in Poland, USA and The Netherlands.

O AUTORZE

Jan Kurek – Autor zajmuje się historyczną i współczesną architekturą drewnianą oraz murowaną. Ponad 40 lat nauczał Budownictwa i Materiałów Budowlanych na wydziałach architektury w Krakowie. Był opiekunem naukowym Studenckiego Koła Naukowego m.in. dokumentującego zabytki architektury drewnianej w Polsce, Ukrainie i w Rosji. Publikuje artykuły nt. historycznej i współczesnej architektury drewnianej, a także analizy i opinie nt. jakości form w architekturze współczesnej. Był redaktorem naczelnym ogólnopolskiego kwartalnika Archivolta. Jest członkiem stowarzyszenia Future of Religious Heritage. Jest autorem licznych wystaw malarstwa akwarelowego i fotografii.

Jerzy Silberring – Autor jest profesorem zwyczajnym Akademii Górniczo-Hutniczej w Krakowie. Jego badania naukowe koncentrują się na biochemii, neurobiologii i neurofarmakologii uzależnień. Wykłada także historię sztuki. Ta ostatnia inicjatywa jest autorską koncepcją, mającą na celu edukację studentów w zakresie fałszerstw dzieł sztuki i technik analitycznych, służących wykrywaniu fałszyfikatów. Kolejny kurs, poświęcony różnym chorobom i ich podstawom molekularnym, przedstawianym w dziełach artystów, przeznaczony jest dla studentów medycyny. Autor spędził ponad dziesięć lat prowadząc badania w Szwecji i opublikował ok. 250 prac naukowych, wliczając w to edycje książek w Polsce, USA i Holandii.

Contact | Kontakt: pakurek@cyf-kr.edu.pl; jerzy.silberring@agh.edu.pl